

Terugblik op de uitvoeringsagenda's Economie 2020-2023

Provincie Noord-Brabant

De uitvoeringsagenda 'Op weg naar een toekomstbehendige economie 2024-2027' volgt op het bestuursakkoord uit 2020. Daar lagen vijf uitvoeringsagenda's aan ten grondslag. In deze terugblik leest u over de bedoeling van de vijf uitvoeringsagenda's van destijds, en over wat we bereikt hebben in de vorm van een factsheet en een interview per uitvoeringsagenda.

Naar een nieuwe uitvoeringsagenda

Om te komen tot de nieuwe uitvoeringsagenda hebben we nadrukkelijk teruggekeken op de afgelopen periode(s), hebben we advies ingewonnen, trends en ontwikkelingen geanalyseerd en hebben we observaties en reflecties opgehaald bij externe partners. Vele gesprekken zijn dan ook gevoerd, interviews zijn afgenomen, en een brede participatiedag is georganiseerd op 11 april 2024. Op deze dag zijn we met ruim 80 externe partners op tal van thema's in gesprek gegaan over de toekomst van de Brabantse economie. Daarnaast hebben we BrabantAdvies gevraagd om advies uit te brengen over de kansen en uitdagingen van het Brabantse missiegedreven innovatiebeleid en wat nodig is (ook van de provincie) voor de doorontwikkeling ervan. Bovendien hebben we eerder ons Economisch programma 2020 en ons campusbeleid laten evalueren, waarbij we voor beide thema's teruggekeken hebben naar de periode 2010-2020. Al het bovenstaande heeft zeer waardevolle input opgeleverd en heeft de basis gelegd voor de huidige uitvoeringsagenda 2024-2027.

Bouwstenen en aanbevelingen

In 2023 heeft Strategy Unit teruggekeken met ongeveer 20 van onze nauwe samenwerkingspartners. Hoofdvraag was: Welke consequenties hebben trends en ontwikkelingen op de inhoudelijke onderdelen en speerpunten van het beleidskader en uitvoering daarvan en hoe kunnen we als provincie bijdragen aan een adaptieve economie die in staat is in te spelen op kansen en bedreigingen? Dit heeft 7 bouwstenen en aanbevelingen opgeleverd voor de nieuwe uitvoeringsagenda.

- **Bouwsteen 1:** Prioritaire trends voor Brabantse economie en brede welvaart
- **Bouwsteen 2:** Vier voorstelbare toekomstscenario's om denkkader op te rekken
- **Bouwsteen 3:** Aandachtspunten Beleidskader Economie 2030 met oog op uitvoering
- **Bouwsteen 4:** Richtingen voor missiegedreven innovatiebeleid en talentontwikkeling
- **Bouwsteen 5:** Inzetten op cruciale randvoorwaarden voor Brabantse economie
- **Bouwsteen 6:** Scherpere rolbepaling met oog op uitvoering
- **Bouwsteen 7:** Investeren in adaptieve werkwijzen

Daarnaast bevatte de notitie vier extra aanbevelingen die we ter harte genomen hebben:

1. Stel de uitvoeringsagenda op in nauw overleg met de triple-helix-ontwikkelingsorganisaties in de vier Brabantse regio's.
2. Schrijf in de nieuwe uitvoeringsagenda niet alleen een inhoudelijke richting op maar beschrijf ook de manier waarop daarover dialoog plaatsvindt met stakeholders.
3. Benut de omgevingsverkenning (scenario's) door deze structureel onderdeel te maken van uitvoering van economisch beleid.
4. Pak het participatieproces met stakeholders en partners serieus en energiek op.

Uitvoeringsagenda 1

Toekomstbestendige clusters en triple helix samenwerking

In de uitvoeringsagenda 'Toekomstbestendige clusters en triple helix samenwerking' werden kennisinstellingen, bedrijfsleven, stuwend midden- en kleinbedrijf en overheden uitgedaagd met oplossingen te komen voor (maatschappelijke) uitdagingen in zogenaamde innovatiecoalities. Dat maakt ons innovatiebeleid missiegedreven. De opgaven die wij als provincie centraal stelden waren energie, gezondheid, mobiliteit, voedsel en data.

Op deze manier maakten we gebruik van de kracht en kennis die we vandaag hebben, om de innovatieclusters van morgen mogelijk te maken. Immers, de oplossingen voor de problemen van vandaag en morgen zijn veelal de producten voor de groeimarkten van de toekomst. Waarbij we de kennis van Brabant, voor Brabant laten werken.

Inmiddels zijn 10 innovatiecoalities opgewerkt, die een langere looptijd dan de uitvoeringsagenda 2020-2023 kennen. Onze inzet op innovatiecoalities zetten we door. Binnen de al lopende innovatiecoalities kunnen nieuwe projecten ontstaan die we nu nog niet voorzien hebben. Daarin stellen we ons als provincie adaptief op en zoeken we naar nieuwe kansen voor Brabant, passend bij het beleidskader en het bestuursakkoord.

Toekomstbestendige clusters en triple helix samenwerking

10 innovatiecoalities

Vanaf 2021 zijn er 10 innovatiecoalities waarin het bedrijfsleven samenwerkt met kennisinstellingen om oplossingen te bedenken voor maatschappelijke uitdagingen, het verdienvermogen van de toekomst.

De innovatiecoalities in 5 thema's

1 Energietransitie

Nucleaire energie voor de toekomst

Sinds begin 2022 investeert de provincie in de ontwikkeling van technologie voor een thoriumreactor met gesmolten zout. Voordeel: die reactoren kunnen geen meltdown hebben. Energie-instituut DIFFER is in 2023 gestart met het testen van materialen bestand tegen de combinatie van warmte, zout en straling. Met deze coalitie is veilige en schone kernenergie een stap dichterbij.

De batterij van en voor de toekomst

Al vanaf 2020 investeert de provincie in een nieuwe generatie vaste stof lithium-ion-batterij. LionVolt, een spin-off bedrijf van TNO bij het Holst Centre, test nu de batterij die sneller laadt én veiliger is.

Solar maakindustrie voor Brabant

De afgelopen jaren zette China een succesvolle industriële productie van zonnepanelen op. Maar met de investeringen van de provincie in deze coalitie mengt Brabant zich opnieuw in deze markt. De coalitie ontwikkelt een nieuw type zonnecellen met het mineraal perovskiet. Deze zonnecellen hebben een hoger rendement en kunnen worden verwerkt in een flexibele folie voor bijvoorbeeld ruiten, gevelplaten of wegen.

2 Gezond ouder worden

Regeneratieve geneeskunde

Binnen deze coalitie is het Smart BioMaterials Consortium (SBMC) opgezet waar inmiddels tal van veelbelovende start-ups (Xeltis, Stentit, VivartX) in samenwerken. Focus heeft het ontwikkelen van nieuwe behandelingen die slim gebruik maken van het zelfherstellend vermogen van ons lichaam.

Medische technologie

Binnen deze coalitie wordt samen met Brainport Development gewerkt aan een ambitieuze doelstelling: drie gezonde extra levensjaren voor iedereen in Brabant. Het voorkomen van zorg staat centraal en daarmee zet deze coalitie een belangrijke stap in de houdbaarheid van het zorgsysteem. Daarvoor zijn de afgelopen jaren innovatiechallenges over Bewegen in de Openbare Ruimte (BIOR) gedaan, is er een patchfabriek opgezet in Eindhoven waarmee flexibele elektronica geprint kan worden en het TOMi (Therapie Op Maat instituut) is bezig met onder andere een Q-koorts studie/centrum.

Overkoepelende innovatiecoalitie 'Smart Industry 4.0'

De provincie werkt sinds begin 2023 samen met partners om **het grote tekort aan technisch personeel** tegen te gaan binnen de hightech sector. Digitalisering, robotisering en automatisering vergroten de arbeidsproductiviteit van werknemers. En maken bedrijven minder afhankelijk van personeelstekorten. Om bedrijven laagdrempelig kennis te laten maken met deze technieken, werkt de coalitie aan innovatiecentra zoals **Breda Robotics** en **Slimmer Werken** in Midden-Brabant.

3 Mobiliteit behouden

Digitale weginfrastructuur

De provincie zet met deze coalitie het Mobility Applied Research Quarter (MARQ) in Helmond op. Dit innovatiecentrum doet onderzoek naar slimme, veilige en autonome mobiliteit, en maakt oplossingen toegankelijk voor het Brabants mkb en onderwijs. In 2025 komen alle faciliteiten samen in MARQ (gebouw).

Next Level logistics

Deze innovatiecoalitie is onderdeel van de Regiodeal Midden-Brabant Circulaire Stroom en is onlangs gestart. Doelstelling is om met ICT, data en sociale innovatie (retour)goederenstromen te bundelen en onnodige bewegingen te verminderen.

4 Voedselketens in harmonie met omgeving en klimaat

Scale Up Plant (eiwittransitie)

Brabant als de hotspot voor opschaling van nieuwe, plantbased voedsel ingrediënten richting de markt. Partners in deze coalitie focussen zich hiervoor op procestechnologieën zoals fermentatie en extractie. Met hoogwaardige eiwitten en andere ingrediënten uit gewassen, voedselreststromen, bacteriën en schimmels levert Brabant een belangrijke bijdrage aan de eiwit-, voedsel- en grondstoffentransitie.

Stimulering van Innovatie in de Regio

De 'Stimulering van Innovatie in de Regio' regeling (SIR) heeft vanaf 2022 104 start-ups en mkb-bedrijven het duwtje gegeven om innovatieve nieuwe ideeën, producten of diensten verder te kunnen ontwikkelen. Omdat de regeling overlapt met andere regelingen, staat de regeling nog open tot en met 1 oktober dit jaar.

5 AI en data

AI, data en IT als motor voor het stuwend MKB en de start-ups van morgen

Binnen deze coalitie wordt jaarlijks (vanaf 2023) de AI Challenge georganiseerd. De challenge daagt (oud-) studenten en start-ups uit om oplossingen voor een maatschappelijk vraagstuk te bedenken met data of AI. Eén van de winnaars in 2023 bedacht een oplossing om biggensterfte in de varkenshouderij terug te dringen met behulp van AI-beeldherkenningssoftware.

Zonnige tijden in Brabant:

“We laten de solar-maakindustrie weer stralen”

Peter Toonsen

Business developer bij TNO vertelt over de samenwerking met de provincie Noord-Brabant en BOM in de innovatiecoalitie Solar. Een nieuwe fase voor de toepassing van zonne-energie.

“Dankzij de samenwerking met de provincie Noord-Brabant en de BOM kunnen we met TNO de komende jaren innovatieve producten voor zonne-energie ontwikkelen. Het doel: de leidende positie in solartechnologie terugbrengen naar Brabant.”

“We staan momenteel in Nederland voor een grote uitdaging: het opwekken van genoeg duurzame energie. De huidige technologie schiet namelijk tekort voor stedelijk Nederland. We redden het niet met huidige zonnepanelen. Als oplossing werken we als TNO aan flexibele zonnefolie in ieder wenselijk formaat. Die kunnen we veel gemakkelijker verwerken in onderdelen voor gebouwen, infrastructuur en voertuigen. Die extra toepassingen bieden veel kansen.”

“Mijn rol binnen de innovatiecoalitie Solar is tweeledig. Enerzijds stuur ik op technologieontwikkeling, zodat we later iets op de markt kunnen brengen. Anderzijds support ik de BOM in de gesprekken met het bedrijfsleven.”

“Momenteel is er een pilot lijn in ontwikkeling waarmee we willen bewijzen dat de technologie die we ontwikkelen, ook echt werkt. Dat doen we via twee sporen, namelijk (1) het op maat maken van flexibele zonnefolie en (2) het produceren van perovskieten. Perovskieten zijn een veelbelovend dunnefilm materiaal voor zonne-energie

toepassingen. In een later stadium willen we deze lijnen aan elkaar koppelen (produceren én op maat maken). Die toepassing is echt uniek in de wereld.”

“De samenwerking met de provincie Noord-Brabant verloopt uitstekend. Zij helpen ons onder andere met het bouwen aan een stevig netwerk, het initiëren van gesprekken met bedrijven en kennisinstellingen en de jaarlijkse solar communicatiecampagne. Daarnaast ga ik regelmatig met mijn vaste contactpersonen op bedrijfsbezoek en staan we samen op beurzen. Dat verloopt altijd heel prettig.”

“Hoe de toekomst eruitziet? Met de middelen vanuit de provincie en TNO kunnen we de komende 1,5 jaar concrete stappen zetten. De volgende stap is het marktrijp maken van mass customization: het op grote schaal fabriceren van op maat gemaakte zonnefolie. Innovatie is onmisbaar in de energietransitie. Met de innovatiecoalitie solar brengen we zonne-energie opnieuw naar Brabant. En laten we de maakindustrie hier weer stralen.”

Uitvoeringsagenda 2

Arbeidsmarkt

In het actieplan 'Arbeidsmarkt 2020-2023' constateerden we dat de banen van nu niet per definitie de banen van de toekomst zijn. Digitalisering en robotisering van de arbeidsmarkt leiden tot grote veranderingen in werk. Dat vraagt om andere competenties en vaardigheden. Sommige beroepen verdwenen. In andere sectoren in Brabant, zoals de techniek, ICT en agrarisch was sprake van een nijpend personeelstekort.

En dat tekort is anno 2024 alleen maar opgelopen en uitgebreid naar de sectoren dienstverlening en zorg. We concludeerden dat Brabanders zich continu moeten kunnen ontwikkelen en bijscholen. En dat een flexibel onderwijsaanbod dat goed aansluit op de vraag van de arbeidsmarkt nodig was. We hebben daarom ingezet op:

- Een leven lang leren
- Digitale vaardigheden van werknemers
- Innovatieve werk- en leerlocaties
- Het behouden van talent

Ondanks de uitdagingen waar we nog steeds tegenaan lopen is de Brabantse innovatiekracht en concurrentiepositie verbeterd en hebben we bijgedragen aan de brede welvaart. De komende periode zetten we de ingeslagen weg voort en zetten we extra in op:

- De veranderende rol van de provincie in de arbeidsmarktregio's
- Sociale innovatie
- Toekomstgericht versterken van infrastructuur aansluitend bij de ontwikkelingen in de arbeidsmarkt
- Kruisverbanden vanuit de arbeidsmarkt met het missiegedreven innovatiebeleid

Arbeidsmarkt

Koplopers in innovatief werkgeverschap

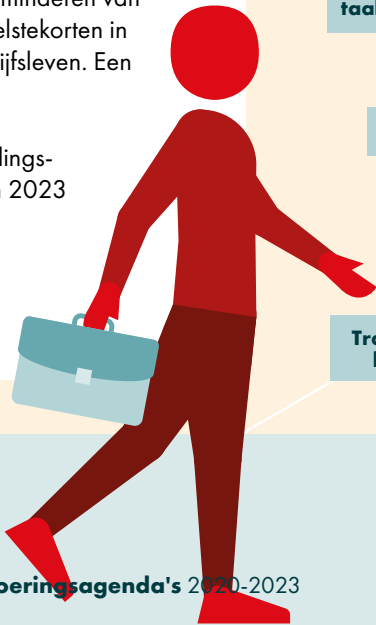
De economie van morgen is duurzaam en inclusief. De 'Brabants Besten' ondernemers maken zich hier sterk voor en zijn de koplopers in innovatief werkgeverschap. Ze inspireren anderen om succesvol maatschappelijk verantwoord te ondernemen. De afgelopen jaren is het netwerk doorontwikkeld naar een sterke community met op dit moment 38 ondernemers.

Verminderen personeelstekorten

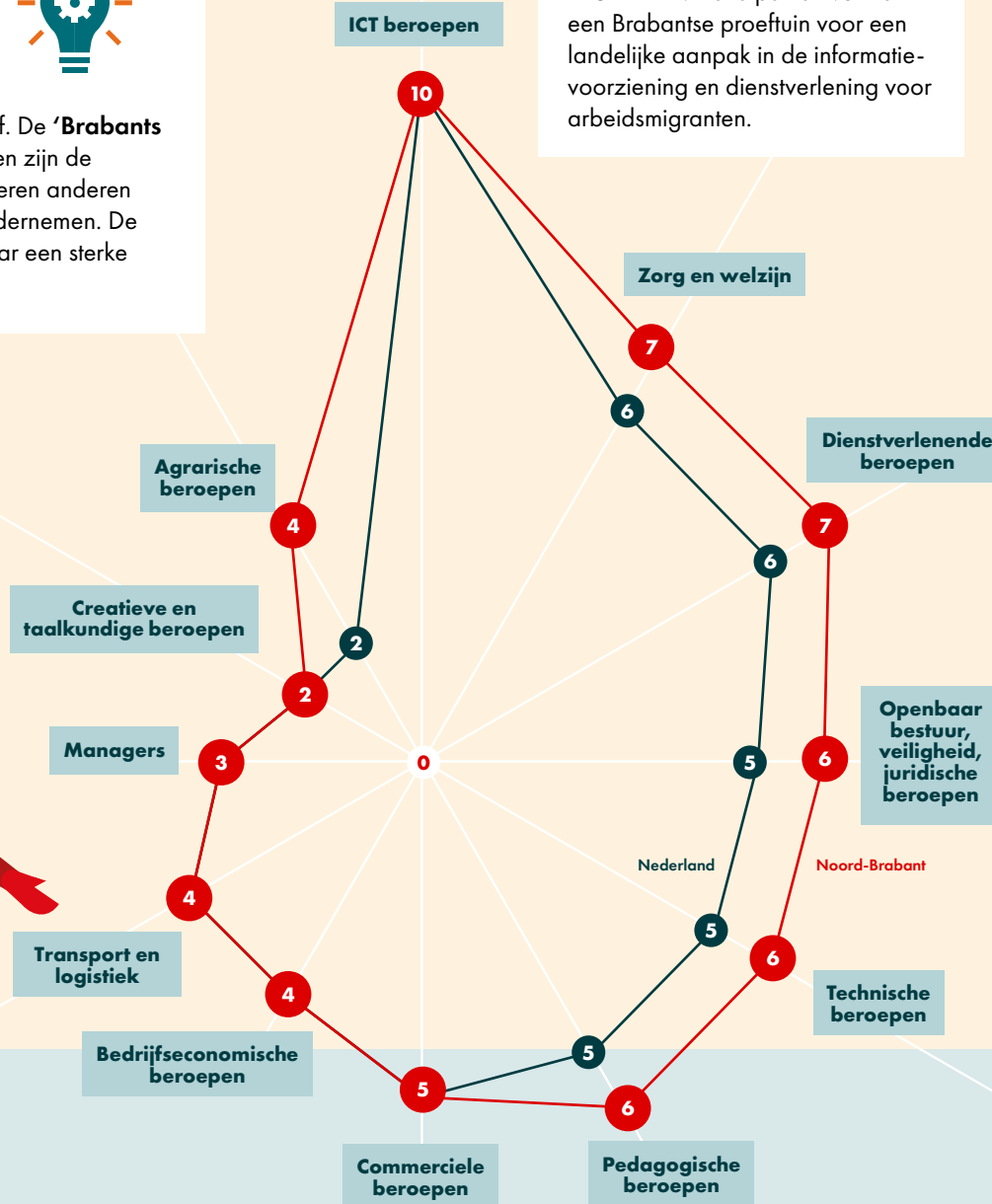

Binnen de **Regeling Oplossen Arbeidsmarktinfarct** zijn 14 projecten opgewerkt die een bijdrage leveren aan het verminderen van knellende personeelstekorten in het Brabantse bedrijfsleven. Een voorbeeld:

- Technisch opleidingscentrum Torio: in 2023 31 mensen voor rioolonderhoud via leerwerktrajecten

Terugblik op de uitvoeringsagenda's 2020-2023

Vijf mobiele informatiepunten

In 2023 zijn vijf mobiele informatiepunten voor arbeidsmigranten in Brabant ingericht, onder de naam **WorkinNL**. Deze punten vormen een Brabantse proeftuin voor een landelijke aanpak in de informatievoorziening en dienstverlening voor arbeidsmigranten.

Scholing en traineeships

- Via het platform **BrabantLeert.nl** zijn **6.600 Brabantse medewerkers** georkestreerd in krapte- en transitie sectoren.
- Met het **Talent Attraction Program** zijn 250 (internationale) studenten aangevraagd voor Brabantse bedrijven.
- Met het **Just Transition Fund** voor West-Brabant investeerde de provincie in onder andere de energiecampus in Breda waar iedereen terecht kan voor informatie en scholing in de energietransitie.
- Meer samenwerking binnen het mbo krijgt vorm in het kennispact MBO Brabant, de aanpak is in 2022 uitgebreid naar het hoger onderwijs door de start van het **kennispact hoger onderwijs**. De Brabantse universiteiten en hogescholen gaan gezamenlijk aan de slag om ondernemerschap en het aantal start-ups voortkomend uit de instellingen te vergroten. Met de kenniscoalitie Impact Up die in 2023 is gelanceerd zetten de kennisinstellingen een eerste stap.
- In 2022 is de provincie gestart met een pilot traineeships in het mkb gericht op de **energietransitie**, waarvoor de bedrijven subsidie konden ontvangen. Zes trainees hebben het programma doorlopen. Het binnenhalen van talent, en het behouden ervan was de doelstelling, waar het traineeship aan bijdraagt heeft.

Arbeidsmarktspanning naar beroepsklasse, Nederland en Brabant (4^e kwartaal 2023). De Spanningsindicator Arbeidsmarkt van het UWV wordt berekend door het aantal openstaande vacatures te delen door het aantal personen met een WW-uitkering met een verstreken WW-duur van minder dan een half jaar. Een hoge score (>1,5) op de spanningsindicator geeft krapte op de arbeidsmarkt aan; er is meer vraag dan aanbod. Wanneer de score > 4,0 is de situatie op de arbeidsmarkt zeer krap. Bij een score tussen 0,67 en 1,5 is er sprake van evenwicht op de arbeidsmarkt.

Brabants Besten:

“Een positieve impuls voor de Brabantse economie”

Natasja Leijser
Business Unit Manager Eco
Steam and Heating en voorzitter
VNO-NCW Midden Brabant
vertelt over haar tijd en geleerde
lessen bij het Brabants Besten
netwerk.

“Het Brabants Besten netwerk biedt vele kansen voor Brabantse ondernemers met een unieke kijk op ondernemerschap. Dit dynamische netwerk stimuleert bedrijven om elkaar te ondersteunen in de ontwikkeling van nieuwe bedrijfsprocessen bijvoorbeeld. Je voelt de energie en vastberadenheid bij de deelnemende bedrijven om elkaar te motiveren en inspireren.”

“Ik ben nu bijna 20 jaar actief bij Eco Steam and Heating. Wij verhuren en verkopen stoom-, heetwater- en warmwaterinstallaties voor tijdelijke en permanente behoeften, zoals bij onderhoud of vervanging. In 2021 werd ik benaderd door de provincie om deel te nemen aan het Brabants Besten netwerk. Ik had er al wel eens over gehoord, maar ik wist niet precies wat het inhield. Er hing altijd iets bijzonders omheen; je wordt ervoor geselecteerd op basis van je unieke kijk op het ondernemerschap. Het leek mij daarom een heel interessant gezelschap, dus heb ik aangegeven dat ik graag wilde aansluiten.”

“In ons eerste gesprek hebben we het gehad over hoe wij als bedrijf oudere medewerkers hadden aangenomen. Veel andere bedrijven zien risico's, maar wij zien deze groep juist als toegevoegde waarde, zowel op economisch als sociaal vlak. Vanuit Eco Steam and Heating Solutions beschouwen wij mensen met werkervaring als een bron van kennis en stabiliteit, die juist veel kunnen betekenen voor jongere generaties.”

“Binnen het netwerk Brabants Besten werd veel gesproken over de ervaringen met automatisering, personeelsbeleid, regelgeving, enz. Sommige bedrijven waren zo innovatief dat ik echt dacht: “Jeetje, daar had ik nog nooit aan gedacht”. Het gaf ons tools en handvatten om onze processen te verbeteren. Naast bedrijfsprocessen stond de mens, oftewel de werknemer, ook vaak centraal. De ondernemers die ik binnen het netwerk ontmoette doen meer dan standaard; ze bieden de extra's waardoor werknemers zich gewaardeerd voelen. Dat vond ik bijzonder.”

“Helaas heb ik zelf uiteindelijk de overweging gemaakt om uit het netwerk te stappen. Ik voelde op een gegeven moment dat ik door mijn drukke agenda niet dezelfde inzet kon leveren als wat anderen binnen het netwerk leverden. En dat is natuurlijk wel het doel van de provincie met het netwerk: het samenbrengen van innovatieve ondernemers die elkaar inspireren. Het Brabants Besten netwerk is een aanwinst voor heel Brabant. Daar mag de provincie trots op zijn. En ook zeker meer uitstralen. Het netwerk biedt een impuls aan de regio door het delen van kennis en het stimuleren van samenwerking, wat leidt tot meer innovatie en economische groei in Brabant.”

Uitvoeringsagenda 3

Circulaire economie

In de uitvoeringsagenda 'Cirulaire Economie 2021-2023' wilden we als provincie de transitie van een lineaire naar een circulaire economie stimuleren. Er stonden twee hoofddoelstellingen op papier:

- De provincie Noord-Brabant is verregaand circulair in 2050
- 50% reductie primaire grondstoffen in Noord-Brabant in 2030. Om deze doelstellingen te bereiken richtten we ons op activiteiten die impact en massa creëren in de opschaling naar een circulaire economie.

Onze inspanningen richtten zich op het reduceren van grondstofstromen, aan de hand van de zogenoemde 'r-ladder': activiteiten gericht op hergebruik of op anders ontwerpen van producten hebben de voorkeur boven recycling aan het eind van de levenscyclus.

Deze aanpak leidde ertoe dat het abiotische grondstofgebruik (grondstoffen die worden gewonnen uit niet-levende bronnen uit de natuur) voor eigen productie in kilotonnen in Brabant ongeveer gelijk is gebleven sinds begin 2021 (landelijke metingen kennen een grote onzekerheidsmarge en zijn nog in ontwikkeling). In vergelijking met andere provincies is dit een gemiddeld resultaat: in sommige provincies is het grondstoffengebruik juist toegenomen, in andere afgenomen.

De komende jaren moet het circulair denken de standaard worden. Hiervoor is het nodig dat initiatieven verder opgeschaald worden en dat er integraal gekeken wordt met verschillende andere beleidsdomeinen. Tot slot is monitoring een belangrijke opgave om beter zicht te krijgen op de daadwerkelijke ontwikkeling van circulaire economie in onze provincie.

Circulaire economie

De provincie heeft de afgelopen jaren succesvol ingezet op het stimuleren van de samenwerking tussen verschillende partijen binnen de circulaire economie.

Building Balance en Circotrack

De provincie draagt projecten aan, verbindt partijen met elkaar en draagt financieel bij.

- **Building Balance:** een netwerk gericht op het versnellen van het gebruik van biobased materialen in de bouw.
- **Circotrack:** richt zich op het circulaire ontwerp van producten.

Fast Forward-programma

De provincie helpt productieketens op te zetten en onderzoek en uitvoering te koppelen.

- **Fast Forward-programma** van het Circular Value Center: deelname van o.a. ASML en een aantal van haar toeleveranciers.

Week van de Circulaire Economie

De provincie draagt actief bij aan evenementen om de bewustwording over de circulaire economie te vergroten en duidelijk te maken waar kansen liggen voor de provincie en partners om een bijdrage te leveren. Voorbeeld hiervan is de **Week van de Circulaire Economie**.

Circulaire bedrijfsprocessen

De provincie heeft veel direct contact met bedrijven om hen te ondersteunen bij het circulaair maken van de bedrijfsprocessen.

- 160 bedrijven direct bereikt via business development bedrijfsbezoeken.
- Ruim 500 bedrijven indirect via brancheverenigingen en belangenbehartigers (FME, metaalunie, VNO-NCW, Brainport Industries, Link, Microcentrum).

Doorbraakregeling

De provincie ondersteunt projecten met een ingrijpende impact op de transitie van een lineaire naar een circulaire economie via netwerken, ondersteuning en subsidies. Onder andere via de **'doorbraakregeling'**. Drie projecten hebben de subsidie-bijdrage ontvangen.

'Het Nieuwe Normaal': "Circulair bouwen als de normaalste zaak van de wereld"

Jeske Zonneveld

Coördinator en kwartiermaker van de Brabantse Aanpak Circulair Bouwen (BACB) vertelt over haar werkzaamheden, de ambitie van het netwerk en de rol van de provincie daarin.

"De Brabantse Aanpak Circulair Bouwen (BACB) is sinds 2022 onder de hoede van Squarewise, een transitiebureau dat helpt bij het versnellen van een duurzame gebouwde omgeving en landbouw. Ons netwerk bestaat inmiddels al uit meer dan 55 Brabantse partijen. Dat zijn bijvoorbeeld woningcorporaties, aannemers, toeleveranciers en gemeenten die zich bezighouden met circulair bouwen. Samen met mijn collega Yael Aartsma breng ik deze club als coördinator en kwartiermaker op verschillende manieren in de versnelling om meer circulair te bouwen."

"Die versnelling zoeken we op drie verschillende manieren op. Ten eerste door ketenpartners met elkaar in contact te brengen. De ervaring leert dat netwerkliden vaak te hoge verwachtingen hebben van zichzelf, en te lage van de andere partijen in de keten. Maar als ze vervolgens met elkaar praten, blijkt dit beeld onjuist te zijn. Een voorbeeld is een partij die een school wilde bouwen en ervan overtuigd was te hoge circulaire eisen te stellen aan het nieuwe gebouw. In gesprek met marktpartijen hoorde de partij terug dat er zelfs nog wel een tandje bij kon. Wat de partij dacht dat veel was, bleek eigenlijk al lang haalbaar te zijn."

"De tweede manier van versnelling is door in te zetten op kennisontwikkeling. Dus het teruggeven van de vaardigheden en capaciteiten die nodig zijn om circulair te bouwen aan het netwerk. Zoals

werken met het framework 'Het Nieuwe Normaal'. Het derde wat we doen is het ondersteunen van het netwerk in projecten waarin ze met elkaar samenwerken, vooral bij onderwerpen die zij zelf als belangrijk op de agenda hebben gezet."

"Dit alles wordt ondersteund door communicatie, zodat er steeds meer zichtbaarheid komt en het netwerk verder groeit. Alle drie de pijlers en de onderliggende communicatie werken toe naar 'Het Nieuwe Normaal': circulair bouwen als de normaalste zaak van de wereld."

"De provincie is de initiator van het netwerk. In die zin maakt zij het mogelijk dat alle partijen uit het ecosysteem met elkaar in beweging kunnen komen. De provincie vervult de rol van opdrachtgever – zonder dat ze heel sterk de koers bepaalt, want die komt écht uit de leden zelf. Verder herkent de provincie de dynamiek die de gemeenten hebben, omdat ze zelf ook nog niet helemaal weet hoe het moet: totaal circulair te werk gaan."

"De rol van de provincie geeft ons een gevoel van geruststelling. Het zijn niet meer alleen maar overheden die regels opleggen waaraan de markt zich conformeert. Het is de markt die vormgeeft aan de circulaire toekomst. Dus eigenlijk, anders dan oorspronkelijk ingestoken in de circulaire transitie, is het niet de overheid die de kaders stelt waarbinnen de markt opereert, maar de markt die mogelijk maakt dat er kaders komen. Dat vind ik heel inspirerend om te zien."

"De boodschap die ik voor de provincie heb voor de komende jaren is heel simpel: blij inhoudelijk aangehaakt bij het netwerk, zodat we samen kunnen blijven leren. Daarnaast kan de provincie als grote organisatie helpen door zelf het goede voorbeeld te (blijven) geven: practice what you preach."

Uitvoeringsagenda 4

Data-economie

Met de Uitvoeringsagenda 'Data-economie 2021 - 2023' hebben we als provincie een impuls willen geven aan de samenwerking tussen bedrijven, overheden, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties om zo de kansen van data optimaal te benutten. Doel: Brabant in 2030 één van de meest toonaangevende Europese regio's voor datatechnologie. Dat betekent een provincie waar innovatie, talent en bedrijven samenkomen om de volgende generatie oplossingen te creëren en waar de adoptiegraad van datatechnologieën hoog is. Concreet moet de ambitie leiden tot een groei van het aantal databedrijven en het aantal mensen dat werkzaam is als datatalent.

Door innovatieprojecten en data start-ups te ondersteunen, het innovatieve mkb te helpen bij hun digitale transitie, door het onderwijsveld te ondersteunen bij de implementatie van AI in het onderwijsaanbod en door BrabantRing op te zetten samen met 4 steden hebben we gewerkt aan het fundament voor de toekomstige data-economie.

Voor de komende jaren is de opgave om de diverse initiatieven te bestendigen en goed in te bedden in de Brabantse ecosystemen. Om zo ondernemers laagdrempelig in staat te stellen nieuwe digitale technologieën te adopteren en innovaties te realiseren. Innovaties die antwoorden op maatschappelijke opgaven bieden en de arbeidsproductiviteit kunnen verhogen. We richten ons daarnaast op nieuwe datatechnologieën, zoals immersieve technologieën of cybersecurity technologie. Om te zorgen dat de Brabantse data-economie kan floreren vragen thema's als digitale veiligheid en rekenkracht de komende periode meer aandacht.

Data-economie

Datatechnologie is ingezet om tot nieuwe oplossingen te komen.

Connected Health

Relevante patiëntgegevens delen met de juiste betrokkenen op het juiste moment zorgt voor een efficiëntieslag: de juiste zorg op het juiste moment op de juiste plaats.

Digital Data Square

16 Brabantse bedrijven wisselen kennis en ervaring uit op het gebied van robotisering in de logistiek. Ze optimaliseren en verduurzamen hun processen en ketens, verhogen arbeidsproductiviteit en delen hun oplossingen met andere bedrijven en onderwijs- en kennisinstellingen.

Veilige, open en digitale infrastructuur

Met de oprichting van **BrabantRing** in 2023, samen met een aantal Brabantse steden, heeft de provincie een belangrijke basis gelegd voor een veilige, open en digitale infrastructuur. Die nodig is om nieuwe innovatieve datatoepassingen verder te kunnen ontwikkelen. De realisatie start in 2024.

65 start-ups

Met **Braventure** is in 2018 een start-up-programma voor onder andere data-starters geïntroduceerd: het Start-up Readiness Program Data - AI. Inmiddels hebben 65 start-ups meegedaan.

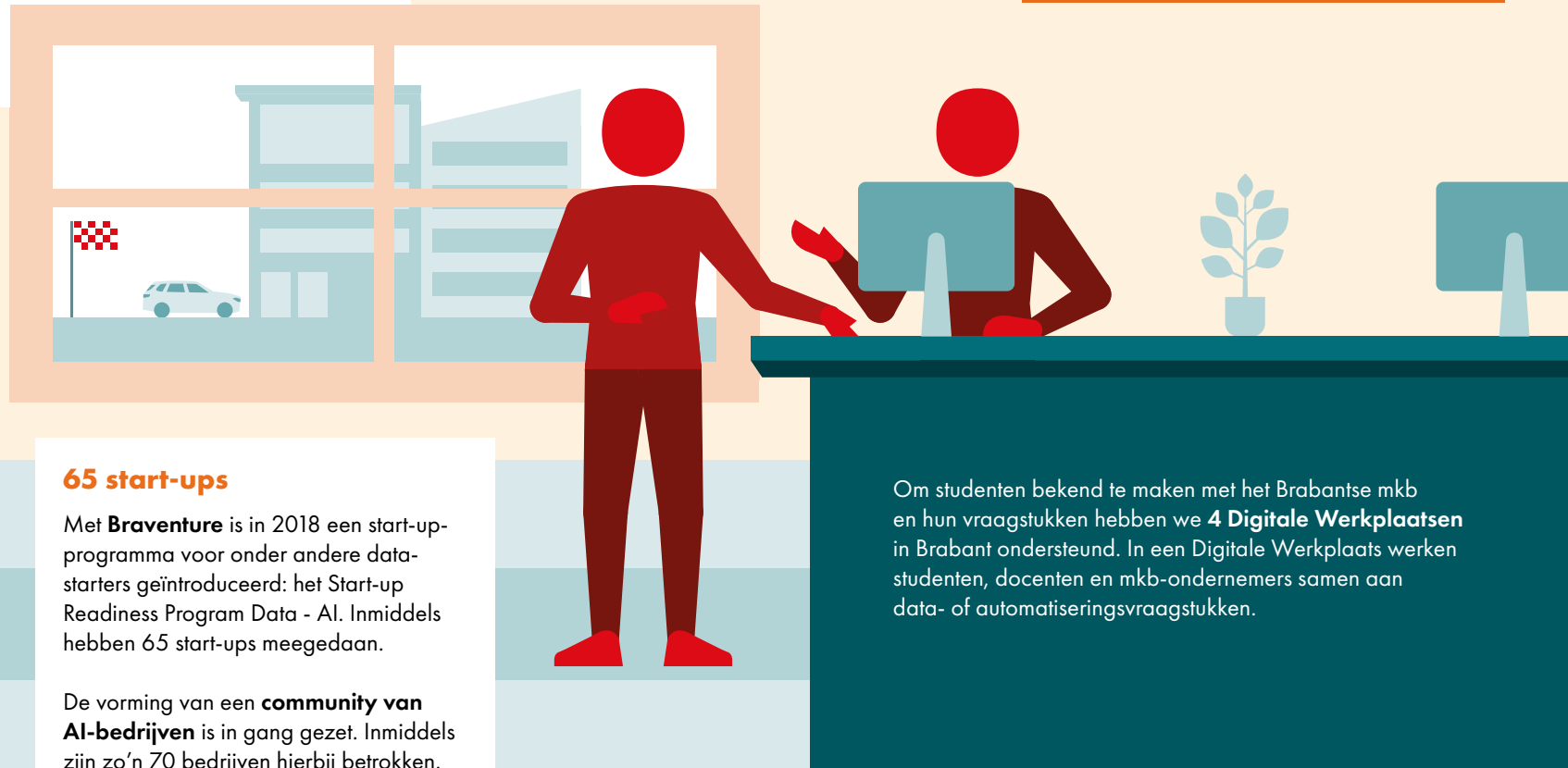
De vorming van een **community van AI-bedrijven** is in gang gezet. Inmiddels zijn zo'n 70 bedrijven hierbij betrokken.

Jaarlijks wordt een **AI Summit Brainport** georganiseerd met ruim 500 bezoekers.

Datamaturiteit Brabantse mkb

De datamaturiteit van het Brabantse mkb is gestegen van 2,5 (in 2018) naar 2,9 (in 2023). De stijging komt onder andere door de bijna **600 Brabantse mkb-ondernemers**, met name in de regio's Zuidoost- en West-Brabant, die een (gratis) datacoach op bezoek hebben gehad. De coaches hebben een opleiding gehad bij JADS en geven bedrijven slim advies op maat over kansen en mogelijkheden van datatechnologie zoals AI.

Datacoaches helpen ondernemers vooruit:

“We kregen de externe expertise die we nodig hadden”

Leo van der Grinten
Eigenaar van Pebble Zonnepanelen, digitaliseerde zijn bedrijfsprocessen met hulp van datacoach Richard van Alphen van REWIN West-Brabant. Hij vertelt over zijn ervaringen.

“Zonnepanelen waren de afgelopen jaren niet aan te slepen. Vooral in 2023 hadden we te maken met extreme drukte. De levertijden van onze orders liepen op tot zelfs 8 maanden. Met daartegenover een klein team en een handmatige planning, hadden we door dat er iets moest veranderen. In overleg met onze datacoach hebben we een dashboard opgezet voor een efficiëntere planning en beter voorraadbeheer. Hierdoor hebben wij de enorme piek goed kunnen verwerken. En nu hebben we de smaak te pakken.”

“Als kleine ondernemer heeft het digitaliseren van je bedrijfsprocessen niet je eerste aandacht. Toch raakte ik geïnteresseerd toen Richard van Alphen tijdens een netwerkontbijt meer vertelde over zijn inzetbaarheid als datacoach. Want met de drukte van dat moment wist ik dat we iets nodig hadden om de vraag beter aan te kunnen, maar ik wist niet precies wat dan. De gesprekken met Richard hebben duidelijk gemaakt waar we de oplossing en expertise moesten zoeken. Daarna hebben we met een partij uit Zevenbergen een dashboard gerealiseerd.”

“Ons dashboard geeft een nauwkeurig en compleet overzicht van onze processen per maand. Hierdoor hebben we beter inzicht in de planning, de voorraden en benodigdheden van materiaal, en de

verwachting van wat we die maand kunnen factureren. En het mooie is: dit systeem zorgt ervoor dat we weinig fouten maken en dat je alles in één oogopslag ziet. Voorheen was plannen elke dag een hectische bezigheid. Nu we zo’n compleet overzicht hebben is dat verleden tijd. En dat geeft rust.”

“We hebben veel nieuwe inzichten gekregen van de datacoach. Onze processen zijn niet alleen beter inzichtelijk, maar ook daadwerkelijk verbeterd. Dan is er maar één logisch gevolg: we gaan door met digitaliseren. We willen nog twee extra dashboards maken. Eén voor de commerciële markt, waar weer andere data een rol spelen dan bij de particuliere markt, en één voor onze servicecontracten. Het doel is dat ik ’s ochtends mijn computer aanzet en direct zie met welke klanten we contact moeten opnemen. Als dat zover is, hebben we alles geoptimaliseerd.”

“Ik denk dat ieder bedrijf in Brabant baat kan hebben bij een goede datacoach. Ze zijn er om je te inspireren en je erop attent te maken hoe je je processen kunt verbeteren. Ik raad het dus iedere ondernemer aan. Het heeft ons zoveel waarde opgeleverd.”

Uitvoeringsagenda 5

Campussen, stedelijke innovatiedistricten, fieldlabs en hybride leeromgevingen

In de uitvoeringsagenda 'Versterking Campussen, stedelijke innovatiedistricten, fieldlabs en hybride leeromgevingen 2021-2023' is ingezet op concrete plekken in Brabant waar economie bedreven wordt. Op campussen zoeken innovatieve bedrijven samen met kennisinstellingen en overheden naar oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen. Stedelijke innovatiedistricten zijn daarnaast inspirerende omgevingen op goed bereikbare plaatsen in steden. Binnen hybride leeromgevingen werken bedrijven samen met studenten en docenten. Bedoeling is dat onderwijs en onderzoek daar over gaan in ondernemerschap.

De meeste van onze campussen, innovatiedistricten en leeromgevingen hadden al een stevig fundament. De hardware stond. Een aantal campussen zijn daarbij aangewezen als locaties met nationaal belang. De afgelopen jaren is ingezet op de software: zorgen dat die plekken ook echt gingen vliegen. Dat hebben we gedaan door:

- Versterken van de samenwerking tussen verschillende locaties en organisaties in ecosystemen
- In te zetten op concrete ontwikkelperspectieven (roadmap) per campus in Brabant
- Voort te bouwen op sterke campussen
- Faciliteren van campussen door bijvoorbeeld te investeren in gedeelde faciliteiten zoals testruimte, laboratoria en fieldlabs
- Faciliteren van vastgoedontwikkeling
- Ontwikkelen van concrete plekken voor hybride leeromgevingen

In de aankomende periode blijven we hierop inzetten om de plekken waar het gebeurt in Brabant verder te ontwikkelen.

Campussen, stedelijke innovatiedistricten, fieldlabs en hybride leeromgevingen

Ontwikkelperspectief

Voor Business Park Aviolanda is een ontwikkelperspectief opgeleverd, gekoppeld aan missiegedreven innovaties. Voor Pivot Park is een dergelijk ontwikkelperspectief in ontwikkeling. Vanuit deze perspectieven volgt verdere ontwikkeling van de campus met de daarbij behorende vraag naar ruimte en faciliteiten, vertaald naar een vastgoedvisie voor de campus.

Nieuwe activiteiten

De provincie heeft de afgelopen jaren campussen, innovatiecoalities en onderwijs gefaciliteerd in **gedeelde faciliteiten** zoals testruimten, laboratoria en fieldlabs. Dit zorgt voor nieuwe activiteiten, belangrijk voor de economie van de toekomst. Zoals:

- Onderhoudsfaciliteit van F35-motoren, **Business Park Aviolanda**
- TNO-faciliteiten, **Automotive Campus Helmond**
- Fabriek van de Toekomst, **Brainport Industries Campus Eindhoven**
- Game Hub, **BUas campus Breda**

Inzet provincie op innovatiedistricten

- 't Zoet in Breda
kwaliteit van (openbare) ruimte, programmering en voorzieningenniveau
- **Innovatiekwartier Den Bosch**
verkenning door provincie, gemeente, Bim en Coebax

Campussen

- **Automotive Campus Helmond:**
smart & green mobility
- **Businesspark Aviolanda Woensdrecht:**
aerospace maintenance
- **Brainport Industries Campus Eindhoven:**
hightech systems & materials
- **Hightech Campus Eindhoven:**
hightech systems & materials
- **Pivot Park Oss:**
life sciences & health
- **TU/e Campus Eindhoven:**
hightech systems & materials
- **Spoorzone Tilburg/Mindlabs:**
human centered innovation
- **Gate2 Aeroparc Gilze-Rijen:**
aerospace innovation
- **Green Chemistry Campus Bergen op Zoom:**
biobased and circular innovation

Bron: Inventarisatie EZK

Broedplaatsen

Tien hybride leeromgevingen zijn opgewerkt: broedplaatsen waar studenten en bedrijven samenkomen. Zoals:

- **The Chocolate Factory, Veghel**
- **Campus Uden**
- **Werkendam Maritime Industries Campus**

Een nieuw ondernemingsplan voor een uniek cluster in Nederland:

“Een duwtje op het juiste moment”

Ivo van der Vlis
Directeur Business Park
Aviolanda over de ambities voor
het luchtvaartcluster in
Woensdrecht en de samen-
werking met de provincie
Noord-Brabant.

“Op Business Park Aviолanda in de gemeente Woensdrecht liggen zoveel kansen. Samen met onder andere de provincie verzilver ik die graag de komende jaren. Ons park staat aan het begin van een nieuwe fase, we hebben de afgelopen tijd een nieuw plan gemaakt voor de toekomst. Het moet een levendig cluster worden voor complex technisch luchtvaart-onderhoud. Ik voel de wil bij de provincie en de gemeente om onze ambitie mee waar te maken. En onze ambitie is groot.”

“Op ons park - dat verdeeld is over een civiel en militair deel - zijn een aantal grote spelers gevestigd: Fokker Services Group, Aircraft Maintenance & Training School die de mbo opleiding Luchtvaarttechniek aanbiedt en uiteraard de Luchtmacht. Het terrein is 400 hectare groot en er werken ongeveer 2.500 mensen. We willen samen met Defensie doorgroeien naar 3.500 mensen.”

“Onder andere samen met de provincie hebben we een nieuw ondernemingsplan, een ontwikkelstrategie, opgesteld. Onze stip op de horizon is een uniek cluster in Nederland voor complex onderhoud aan helikopters en vliegtuigen. Dat betekent dat we niet alleen bedrijven aantrekken die het onderhoud uitvoeren. Maar dat we ook rekening houden met de logistiek die nodig is, de talenten voor de toekomst die nodig zijn, de innovatie die nodig is. We zoeken nadrukkelijk bedrijven die daar samen aan willen werken.”

“Het helpt enorm dat we een gevestigde luchtvaartopleiding en de Luchtmacht op ons park hebben, en nu ook de gemeente en de provincie als aandeelhouders van het park. De combinatie van het bedrijfsleven, defensie en overheid maken een krachtig team dat zorgt voor veel aantrekkingskracht. Voor nieuwe bedrijven, maar ook voor talent.”

“We zijn de afgelopen jaren gestart met een innovatieprogramma om kennis en ervaring binnen de bedrijven in ons huidige cluster te delen. Op de werkvloer van de bedrijven gebeurt al veel. Zo is composiet een nieuw materiaal in de luchtvaart. Daar hebben we samen met de bedrijven nieuwe werkprocessen voor opgezet. Het onderwijs helpt dit soort innovatie ook vooruit.”

“De volgende stap is dat we nieuwe bedrijven willen aantrekken die innovatie stimuleren. En dat gaat best goed. De grootste uitdaging zie ik op het gebied van de human capital agenda: voldoende passend personeel.”

“Ik voel echt de wil bij de provincie om onze ambitie mee waar te maken, om de civiel-militaire samenwerking tot zijn recht te laten komen. Vanuit het belang van de veiligheid van ons land. Maar ook vanuit groei en kansen voor de economie van de toekomst. De provincie vervult daarin een stimulerende rol. Natuurlijk duurt besluitvorming soms lang. Maar goed, ik begrijp dat zorgvuldigheid ook tijd kost. Vanuit de provincie krijgt ons cluster de aandacht die het verdient.”

“Wat ik nodig heb in de toekomst? Voldoende commerciële kracht om zelfstandig te zijn. Dat is het doel. We staan nu nog maar aan het begin. We hebben zelf de inhoudelijke kennis, de ervaring. De markt is goed. Defensie heeft ook een grote ambitie. De provincie heeft ons op gang geholpen met een nieuw plan. Een duwtje dus op het juiste moment. Daar word ik heel enthousiast van.”

